

KAZETARITZAREN AJEAK, KAZETARIEN MALURAK

Debatean segitzeko zenbait puntu

JEXUXMARI ZALAKAIN

Biziki interesaturik segitu dut *Adierazpen-Askatasunerako Plataforma*-ren iharuera publikoa. Talde barrukoa, auskalo, kideek esana dute bederen «*hainbat ñabardura albo batera utzi beharrean*» aurkitu direla tajuzko zerbait amankomun argitaratzeko. Dokumentuak kaleratu ahala kideen izenei erreparatzen hasi eta hiru gogoeta egin behar ditut, barietate politika bildu dela ohartu ondoren¹. Bat, kazetari ez direnen zerrenda ikusita, prestigiozko leku guztietan egoteko inork baino abilitade gehiago duten pentsamendu sasi-alternatiboaren hiru mosketeroak ageri dira nabarmen-nabarmen. Bi, unibertsitate-sailekoak begiztatuz, berriz, pentsamolde-*klub* bakarrekoak baino ez dira azaltzen, aspaldi hone-

tan zientziaren tenpluko orakulo bihurtzen ari direnak, iritzi *jasoa* emateko bestelakorik ez bailegoen gainera. Hiru, orain arte idatzi eta bereziki egindakoaz oharturik, nekosoia egiten zait ulertzea batzuren presentzia. Edozelan ere onartu egin beharko da, bai batzuek eta bai besteek elkar-ulermenerako eta zubigintzarako —Aita Agirretxe zorutzen jartzeko modukoa, benetan!—, egiten ari diren ahalegin eskergaitza. Aurreratu nadin esatera, berandu baino lehen, inizatiba txalogarria iruditzen zaidala berez, are gehiago ondotxo dakidalarik nondik eta nola eman ziren sortzeko lehen urratsak, ondorengoak arrotzagoak suertatzen bazaizkit ere, segurutik galdurik daukadalako barruko dinamika.

Testu baten zentzu sakonera ailegatzeko idazlearen nortasuna ezagutzeak pentsa baino garrantzi gehiago duela uste izanarren, produzitutakora mugatuko naiz ondoko lerrootan, nahiz eta ezin dudan seinالاتu gabe utzi, kazetaritzaren instrumentalizazioa hain modu sutsuan salatu ondoren, injustuki zapal dutako kideak kriminalizatu eta likidatzeko asmo zuzenez aurten bertan prentsa bere kasa konbokatu eta publikoki batere lotsarik gabe erabili duen bat baino gehiago badela sinatzaileen artean. Ikusi bestela 1993-IX-9ko Hego Euskal Herriko prentsa.

Oso oker ez banago sortuz geroztik bi dokumentu nagusi eman ditu argitara *Plataforma*k. Bata «*Komunikabideetako askatasun eta aniztasunaren aldeko manifestua*» eta bestea «*Informazioa eta demokrazia Euskadin gaur*». Azken hau eta, abiapuntu harturik, bertako sei kidek egindako artikulu-komentario mamitsuak aldizkari honetan bertan aurkituko dituzue². Halako plataformaren ibilbidean, kideak hain komentzturik agertzen direnean «*krisian eta bidegurutzean*» dagoela gure Euskal Herria, bi dokumentu soil ematea gutxitxo iruditzen zait niri, baina hori gusto edota egokiera-kontua baino ez da, azken finean kantitateaz baino kalitateaz neurtzen baita edozein ekimenaren balioa. Harrigarriago egiten da informazio-komunikazio mailan hedabideek jasotako hainbat gertakari hitzen aurrean behin bakarrik ahotsa altxatu izana, *Jarrai*-k Iruñeko kale-borroka deigarri baten ondoren zenbait kazetariren

izena eta aurpegia agerian jarriz ateratako kartel famatuen kontra hain zuzen. Jakiterik izan dudanez, tamaina honetako plataformak ez omen du gertakari zehatz eta egunerokoan harira ibiltzerik, eta ondorioz, beraz, noizean behin agiri boro-bilago eta orokorragoak egitea hobetsi omen da. Bego horretan, hori estilo-kontua izan daiteke eta. Kolpe bakarra nork jaso duen azpimarratazea ez da, halere, garrantzi gutxikoa.

KAZETARITZA ERROMANTIKOAREN AMAIERA

Aipatu bi testu nagusiotan —eta inguruko sei komentarioen arabera, zeren, nahiz eta hauek irakurrita ia-ia jakiterik badagoen nork idatzi dituen agiri nagusien zatirik esanguratsuenak, gauza bera ez diren arren, interpretari kualifikatuek eginiko komentario exegetikotzat hartu behar baitira—, ideia franko daude aipatu, jaso eta hausnartzeko modukoak. Hala nola eta soilik banaka batzuk azpimarratzearen hauexek nabarmenduko nituzke: editoreena ez ezik kazetarien erresponzabilitatea informazio-komunikazio mailan gertatzen ari den hondamendian, hauei eskatu behar zaien profesionaltasuna berreskuratzea —batzuentzat gaitz guztien sendabelarra baitlitzan lortu beharrekoa—, funtsezko arau amankomunen beharra, —norbaitek salbuespen-egoeran ezezik egoera arruntean inspiratutako arau tradizionaltzat jotzen dituenak hain zuzen ere—, hedabideek behar duten sinesgarritasuna erreperatatzeko premia gorria, botereengandik (estatuarengandik, zehaztuko du batek) eta espezifikoki hauen iturrietatik independente izateko printzipioa, etab. Egindako hautaketen artean badira *Plataforma*-ko kideek garbi eginak dituzten batzuk, hala nola kazetariak gatazkatako gerlari baino gizarte barruko harremanak goxatzeko laguntzaile izan behar dutela adibidez, egoera larriak ez polarizatzeke bederen. Gehiago ere badira, jakina —testu originalak irakurtzea baino ez dago—, baina nik hauexek nabarmendu nahi ditut —ez derrigorrez horrela ikusten ditudalako— beherago esango dudana argitzeko. Hemen beheko nire lerrook, *Plataforma*-k hasi nahi izan duen eztabaidari ene ekarpen txoa egiteko asmoz, eta agian debatean

segitzeko asmoz, har bitez. Ohar bedi bederen, badaezpada, sarri, *Plataforma*ko kide guztiak sinatutako dokumentuak eta inguruko komentarioak nahasi egiten ditudala.

Lehenik eta behin garai baten amaiera antzematen dut testu horietan, hots, kazetaritza erromantikoaren amaiera. Nahiago nuke, zinez, gogoeta horrek galeraren minetik ari dela erakutsi beharrean zorionez gaindituztat eman behar den egoera agurtuko balu. Zer da, beraz, kazetaritza erromantikoa? Zenbait idazlan irakurtzean, kazetaritzaren urrezko aroren baten existentzia gogoratzen zaigu, orain definitiboki gainbehera datorrena nonbait, eta kazetari profesionalek beraiek gelditzeko ahaleginik ezean betirako galduko dena. Adibidez, «*Lanbide honetan transiziotik gaur arteko garaia —hamabost edo hogeitun urte— ezagutzeko adina denbora daramanak badaki kazetariok diktadura frankistaren azken-aldera askatasun gehiago genuela kazetari-entresaren esparru barnean informazioa objektiboki emateko, gaur baino*» (Mendizabal). Hau guztia argitalpen berri horiek diktaduratik demokraziara urrats egiteko jarioak zirela aitortu arren, kexu da ETBko kazetaria, orain «*behin demokrazia eta autonomi erakundeak finkatu zirenean, informazio-mekanismoak eskatzen eta bultzatzen zituen helburu politikoetan bat etortze nagusi hura galdu egin zen eta, ondorioz ahuldu egin zen informazioak zuen lehen mailako egitekoa*». Ondorioz *debaclea* dator, hots: «*Komunikabide bakoitzak, handik aurrera, norberaren interes partikularrak ipini zituen: merkataritza-kuota, enpresa-errentagarritasuna eta bere ideologi ingurunea sendotzeari begira zeudenak, hain zuzen*». Harrez geroztik sortu omen da, gaur egun kazetaritzak omen duen akatsik larriena, hau da, «*baldintzak ipintzen zaizkie informazioa emateko, informazio zuzendua, kontrolatua, instrumentalizatua eman dezaten, helburu batzuen arabera*». Beste era batera esateko, ai zein askeak ginen kazetariok diktadura hautsi eta sistema demokratikoa lortzeko borroka egiteko ari ginenean, eta zein erabiliak sentitzen garen orain guztion artean ekarri genuen sistema honetan! Bi gogoeta egiteko parada ematen du honek. Batetik, zergatik da onartzekoa kazetarien joera politikoa demokrazia ekartzeko baldin bada eta ez, adibidez, sistema honen kontra aritzeko? Bakoitzak bere interesetara jotzea

—enpresek egin omen dutenaren arabera— ez ote da, bada, demokraziaren balio nagusia? Bestetik, aipatzen den garai hartan ere (75-85) gaur bezala oso bakanak izan ziren benetako konpromisua (justiziaren aldekoa, alegia) zeukaten kazetariak; gehiengoa —editoreen baimenarekin— olatuen gainean zihoan, gaur daukagun sistema nazkagarria ernetzeko, edo agian konaturatu gabe zer zetorkigun (abertzaleoi bederen).

Matizazio eta arreta osoarekin baina, honela dio beste komentaria batek: «*Agian ponposoegia da, baina esan daiteke informazio-medioak hil eta informazio-enpresak jaio direla*» (Barber). Ez dakit zein garaitan pentsatzen arituko den idazlea, baina nik betidanik entzun eta ikasi dut (Barbero ren ahotik entzun nuen gainera irakasle nuelarik) hedabideak zerbait baldin badira enpresa direla³. Ez dut uste, beraz, pentsa daitekeenik inoiz enpresa izan gabeko informazio-mediorik egon denik. Jakina, enpresatik enpresara diferentziak ere badira, zeren edozein enpresaren Administrazio Kontseiluaren osaketan islatzen badira berorren lotura ekonomikoak, izenak harrotzen hastea baino ez dago ulertzeko ezker abertzaleak bederen d(it)uen prentsan ez dagoela aparteko trust ekonomiko handiren aztarnarik. Halere merkatu homologatu bakarrean jokatu beharra dauka, ez baitago merkatuan egoterik enpresa izan gabe. Informazioa saldu egiten da, saltzeko produktu bat da, eta informazioa salduz dago bizirik mantentzerik, hori merkatuko legeetan jokatzeari guztiei uzten bazaie, noski. Badugu gure artean ukazio honen adibiderik, hots, *Eginen* kontrako eraso erabat politikoa izanarren merkatu-legeen arabera hedabideek ezinbestekoak dituzten publizitate-kuotak lapurtuz egiten da, herriarena berarena izan ezik beste inor askoren —konpetidoreen—algara-protesta handirik gabe. Sistema kapitalistako (dagoen bakarra?) enpresek konpetentzia dute zereginik lehena. Izan al daiteke bestelakorik? Hori leialki edo desleialki egiten den besterik da. Alabaina, konpetentziaren tendentzia nagusia, EEBBetan nahiz European aspaldidanik finkatua dagoen joera eta inguru honetan ere finkatzen ari dena da, kontzentrazioa edo monopolioa⁴. Tendentzia burutzen denean —eta datu guztien arabera agudo dator *Plataforma*-ko kideek aipatzen dutenez— alferrikakoak izango dira betiko

fetitxe eta mitokerietan, hots, pluralismoan, objektibotasunean, informatzeko askatasunean, etab. sinistea. Izan ere ez dut ukatzen kazetariak —organizatuko balira— beren esparrua txukuntzeko luketen zeregina, baina ikusiak ikusita, (*Plata-forma*-ren testuetan salatutako ajolagabekeria, utzikeria eta —okerrago— testuak berak eta komentariaren batek (R.Zallok) ematen dituen arrazoiak irakurrita, alegia, sindikalizazio eskasa, inori eskatzerik ez dakion «*heroismo pertsonalik*» etab.), lekutandago.

Harira itzuliz, beraz, badirudi aro galdu haren bila jarriak daudela batzuk, ez denak. Inor ez da babalorea hemen eta gauzak ez dira horrela adierazten, baina nik gisa honetako inpresio hau ateratzen dut, alegia, gure esku balego informazioa zer den eta zer ez den definitzea, editoreek muturra sartzeari utziko baliote, gauzak hagitx hobeki joango lirateke, izan ere manipulaziorik edo datuen erabiltze zikinik badago, hori, batez ere editoreek (ezpaleko kazetariaren kolaborazioz, noski) suertatzen omen da eta. Geroxeago bueltatuko naiz honetara manipulazioaren atalean. Pausa nadin, oraindik, beste poxi bat enpresa-kontuetan.

Enpresa aipatzen denean betiko eskema klasikoan sartzen gara (manikeoa hobesten da gaur egun), hots enpresariak alde batetik nahitaez beren interes gaiztoekin eta kazetariak bestaldetik, hau da, langileak izanik eskubide ororen jabe eta arrazoiaren gordailu —iraultzaren garantia ez direnean— konturatu gabe —edo parentesi artean sartuz, bederen—, enpresa informatiboko egituraren elementu ugari sartzen direla. Ez bakarrik editoreak —berorien zeregina zenbait kazetariri adierazpen askatasuna praktikatzeko azpiegitura eta baliabideak jartze hutsa bailitza—, ezta kazetariak bakarrik —beren profesionaltasunari esker informazio/komunikazioaren malurak besterik gabe salbaturik baileuden—. Enpresa informatiboan kazetariak editoreak bezain inportanteak izan arren esaerak berdin balio du alderantziz, hots, kazetariak bezain inportanteak direla editoreak. Ez naiz orain akordatuko baina esana dago testu akademiko famaturen batean, aurrerantzean informazioa editoreen zeregina izango dela, teknologia berriak finkatu

direnetik bederen nahiko posible ikusten dena bestalde. Kazetaria naiz eta profesioaren aurka egiten dudala lirudikeen arren honoko galderatxo hau egiten ausartzen naiz, alegia, zergatik da kazetaria informazioaren profesional bakarra? Editorearen eta kazetariaren, bien arteko harremanetik, askotan tira-biratik, sortu behar da enpresa horren politika informatiboa, ahantzi barik ordea lerro nagusiak, ildo orokorra enpresaren erantzuleek jartzen dutela, eta ez hainbeste kazetariak, kazetaritza sortu denetik honuntz behintzat. Eta hori, barka, nire aburuz ez da txarra. Petxo Idoiak —alde kritikagarriak azpimarratuz— aipatzen duen «*erredakzioko talde edo langile goaren antolaketa enpresarial-profesionala*» beharrezkoa da. Izan ere enpresaren atal guztiak proiektu amankomunean uztarturik ez badaude, jai. Badakit, ondotxo jakin ere, zenbait praktika informatiboren edo lan-antolamenduren azpian eta atxakiaz edozein makurkeria ezkuta daitekeela, baina funtsean, aipatu harreman hori beharrezkotzat sentitzen dut. Nire esperientzia profesionaletik atera dudanetik esan dezaket (kazetari soil, langileen batzordeko, Erredakzio-Kontseiluko eta Administrazio-Kontseiluko kide izatea tokatu baitzait) edozein kazetariaren zorionik handiena, editoreen helburu nagusiekin bat etortzea dela, barrikada nahiz alde politiko berberean aritzea, gertakariak ikuspuntu horretatik ikusteko zoria izatea, funtsezko kontraesanik ez ukaitea, horrela bakarrik funtziona baitaiteke lasai, eskizofreniarik gabe. Tira-birak gorabehera, kazetariak jakin behar baitu bere eremuan errespetatua izaten, lana aise egiteko askatasuna inoren eskutan utzi gabe. Kazetaria ez da inoiz izan enpresaren ikuspegitik oso urruti ibiltzeko askatasuna duen inor. Kazetariaren kontzientzia hutsean ezin daiteke utzi informazioaren balioa. Erredakzio-taldeak ez dira inoiz izan *freelance*-esparru. Bakoitzak daki non lan egiten duen, bere lantoki duen hedabideak zein botere-zentruarekin harremana duen, estatuarekiko menpekotasuna zenbaiterainokoa duen. Ez baita berdin botere politiko-ekonomiko nagusiekin bateginik ari diren hedabideetan lan egitea edota horiekin hautsi egin nahi dutenetan. Bakoitzak daki zenbaiterainoko desatsegintasuna sentitzen duen enpresarekiko, bortxaturik ikusten duelako bere burua nahiz hedatzen diren balio

informatiboen tankera kirastuaren tamainagatik. Edozein kasutan oso baliogarria da Mariano Ferrer-ek bere komentarioan zehar hain ongi deskribatzen duen erakunde politiko zein instituzioetako «iturriekiko» dependentzia eskerga, kontuan hartzekoa *Plataforma*-k jotzen duen *mea culpa*. Arazoa da horretarako —eta sentitzen dut honetan bat ez etortzea— uste baino etika indibidual sendoagoa behar dela, ikusita baitago sindikatuek eta gremioak egin dezaketena. Ez da nahikoa lanerako dauden kondizio eskasetan —betiko kondizio objektibo negatiboetan!— ezkutatzea, edota nahitaez kolektiboare n ahulezian babestea. Etika, subjektibazio-kontua da; ez besterik.

Badago oraindik erromantizismoaren alorreko zat jo daitekeen beste alde bat. Kazetaritzaren betiko funtzioa «zetzuz aldatzen» ari omen da. Alegia, «kazetaritzak berezko dituen balio eta arauak, nahiz inplizitoak, nahiz esplizitoak, hondatu egiten dira». Zehatzago, «etapa honen manifestaziorik nabar menena, informazioaren aldetik begiratur, bere balio espezifikoaren galera da. Informazioak ez du balio jadanik bere funtsezko betekizunagatik, hots, jendeari gizartean zer gertatzen den jakinarazteagatik». Egia biribilaren itxurapean —«gertatzen denaren berri ematea»— akats bat ezkutatzen da, informatzea ez baita datu-emate soila, are gutxiago errealitatearen argazki klonikoa. Kazetariaren lana beti eta berez da orientatzeko. Informazioa material prefabrikatua, erabilia da, zentzu batean manipulatu, profesional eta medioen eskutik iragazitako produktua izanik. Labur esanda, kazetaritzak berezkoa du erabilgarritasuna (erabilgarritasun politikoa, noski). Hau edozeinek daki, eta ez naiz hemen luzatuko aipu-eskurakada ekartzten, baina manipulazioaz esan nahi dut zerbait gehiago.

Bere ezinbestekotasunetik abiatuz, manipulazioa mailakatu egin daiteke. Ez da berdina, material informatiboa jaso eta aukeratzetik bertatik hasi eta forma emateko nahitaez egin behar den manipulazioa —kazetari-testua elaberri batetik desberdintzen duen teknika erabiliz, adibidez— eta desinformazio edo toxikazio deituak izan diren erak. Gauza hauek edozein esku-liburutan agertu arren maizegi ahanzten dira⁵. Ederki

asko sailkatzen dira aipatu *Jakin* aldizkariko alean ere, nahiz eta gutxiegi azpimarratzen den estatu espainolean Euskal Herriari begira toxikaziorako eman den eta bete-betean funtzionatzen duen katixima, 1983.eko ZEN Plana hain zuzen ere. Toxikazio *zuriaz*, ordea, ez da deus esaten eta horixe aipatu nahi nuke, hitz gutxitan. Toxikazio zuria deitzen diogu ebidentetzat ematen diren kontzeptuen hedatze edo baneiatzeari. Hau da balio ideologiko hutsa baino ez dena naturaltzat emateari, naturaltzat edo akritikoki irentsia izan dadin. Batzuk hedabideei beraiei dagozkie: pluralismo informatiboa —ugaritasuna mezuaren mamiarekin nahasten da, medioen ugartasunak pluralismo itxura ematen du, konturatu gabe albiste berdinak milaka bariante desberdinez ematen zaizkigula informazio gaindosiaren menpe jarritz—; hedabideak errealitatearen ispilu dira —*katalizatzaile* dio *Plataforma*-k— gizarteko kontraesanen parte aktibo direla ezkutatu; partizipatu egiten dugu, soilik informazioa ematen zaigulako, benetako eskuhartzea ekidinez. Beste batzuk, berriz, eguneroko kontzeptu arruntak dira, hala nola tortura (edozein tratu txarrekin nahastuz), demokrazia (maioriaren diktadurarekin nahastuz), autodeterminazioa (edozein hauteskunderekin nahastuz), Euskadi (EAE-rekin nahastuz), terroristak (ekintza armatuaren ordeiz emanez), biolentoak (sistemaren kontra altxatzen dena, estatua inor baino biolentoagoa dela ezkutatu), nazioa (estatuarekin nahastuz), etab. luzea⁶.

Gutxi, oso gutxi dira, era guztietako manipulazio-formulen kontrako errezetak. Komentarista batek (Barbero) «*autodefentza-manuala*» gomendatzen die herritarrei. Baina, hara, ez dago. Hala badago, baina hori norbera da. Edozein arlotan, bereziki gizartean *gertakizun-kategoria* duen arloan, protagonista dena da manipulaezinezko bakarra. Bitartekaria tartean izanik, ezinbestekoa da manipulazio-arriskua. Agian komenigarria zaigu eskema komunikatiboaren azken elementua (hartzaillea) hobeto arakatzea, manipulazioaren efektuei erremedioa aurkitzeko⁷.

Plataforma-ko kideak honetan datoz bat, bereziki, hots, erabilgarritasun-mailako muga guztiak gainditu direla aitortzean

eta salatzean. Bateginik ikusten dira «*jauzi kualitatiboak*» eman direla ustean, kaltetuena kazetaritza bera irteten ari omen delarik, denak baitu mugaren bat, kazetaritzak barne. Nik, gorago aipatuarren, orain hauxe utzi nahi dut hemen galdera eginik: ¿zergatik kazetariak bagina/balira material informatiboa erabiltzen dugun/duten bakarrak, geure arau profesio-nalak betez etab., manipulazio-kuota txikiagoa izango litzateke? Zertan oinarritzen da suposizio hori, kazetaria edo erre-dakzio-kontseilua nahiago izanik, berez serioagoa, zintzoagoa, etikoagoa delako, agian? Eta hori nondik ateratzen da, zerk bermatzen du?

GATAZKAREN ERAGINA

Xabier Oleagak (*Egineko* zuzendari izanak) harritu egin nau aitortpen batekin. Honelaxe dio, bere txandako komentarioan: «*Gogoan dut artikulu honen hasieran aipatu dudan iritzi-idazkia lantzen ari ginenon artean norbait nola harritu zen euskal gatazkan hainbeste zentratzen ginelako. Han ginenon artean oso iritzi desberdinetako jendea ginen, aipatutako plataforma-ren konposizio anitza ikustea besterik ez dago, baina denok (eta hauxe da nire harriduraren puntua) gentozen bat hemengo esparru komunikazionala, prentsaren kontzeptu zabalari dago-kionez, hain zuzen ere gatazka horrek kondizionatzen duela onartzerakoan». Ene ustez kondizionatzea gutxi da, erabakitzeko tenorean jartzen gaituela esan beharko litzateke, guk eskatu gabe ere, sarri gure gogoaren kontra, alde ala aurka gauden demostratzeraz behartzen gaituela, hain zuzen ere. Gatazka markatu egiten gaitu, ez dago eskapatzerik, interpelazio osoa da, gure justiziarekiko tamaina erakus dezagun.*

Kazetaritza, orientatzeko da; neurriak eta moduak egongo dira baina gutxienez ez dezagun esan ezetz ebidentzia ukatuz. Orientazio-lan horretan badaude neurriak eta, ondorioz, gehiegikeriak. Osasuntsua da ekilibrio hori mantentzen saiatzea, *denak* ez baitu balio, gerran ere denak balio ez duen bezalaxe. Orientazioa, informazioaren erabilpen itogarria —kazetari epe-

lentzat beraientzat eramanezina bilakatzen denean— *joku zikina* egiten ari delako inpresioa zabaltzen hasten denean, seguru egon *gertakizun* garrantzikoaren aurrean gaudela. Hots, indarrean dagoen sistemarekin bukatu nahi duen gertakizuna martxan dagoelako seinale izaten da hori. Gertakizun horrek ETA du izena, eta bere etengabeko presentziatik sortu den ENAM osoa. Gertakizun hartatik isurtzen den egiak, zirkulatzen jarri den egiak, *Euskal Herriaren askapen nazional eta soziala* du izena, forma, molde eta era oso desberdinetan isladatzen dena, hain zuzen ere. Sistemak bere burua defenditzeko egiten dituen maniobra bitxiak, gertakizunaren balioa eta efektibitatearen neurri ematen digute. Pausa gaitezen hemen apurtxo bat. Ez dago ukatzerik *euskal gatazkaz* ezagutzen den gertakizunak sistema politiko-ekonomiko eta komunikazionalan duen eragina. Ikusi norainokoa den, ezen —eta azken arlorak bakarrik mugatuz— hedabideek berezkoak omen dituzten balioak behin eta beriro urratzen dituzten (iturrien kontrastatzea, agresibitateak gabeko datu-isurtze lasaia, filtrazio-lehiatik urruntzea, norberak bere ikuspegia ukatu gabe ahalik eta objektiboen izateko ahalegin zintzoa, estatuarekiko autonomia, etab.). Gauzak horrela, kazetaritzaren hondamendia baino gehiago gertakizunaren beraren garrantzia nabarmentzen du egoera gotortu honek, zeina, bestalde, ez den konponduko aipatu gatazka hori konpondu arte. Batzuen gustokoa ez izanarren hedabide gehienek sistemarekiko duten atxekimendua salatu behar da. Izan ere, arazo guzti honetan harri-garriena dena zera da, alegia, gertakizun horren kontra *El Correo*, *Deia*, *El Mundo*, *DV*, *ABC*, *El País*, *La Vanguardia*, *Diario 16*, *Telebista denak*, bateginik ikustea, pluralismoaren printzipioa erabat ahaztuta. Zerk batzen ditu estatuarekiko atxekimendu erabatekoak ezik? Beren bariazio sinfonikoa gorabehera, gobernuari zuzendutako kritikak barne, estatu zapaltzailearen eta bere interes orokorren alde jartzen baitira, gatazkaren funtsa, hain juxtu, hura ez onartzetik datorrelarik.

Honaino ailegatuta *Plataforma*-ren testuetan aurkitzen dudak akatsik deigarriena azpimarratu behar dut, injustua delako. Azken testua erreperatzen bada, *bi aldeen* sindromea agertzen da garbi asko. Ahalegin inposiblea egiten saiatzen da

testua barrikadaren bi aldeetan dauden hedabideak joku berdinean sartu direla esateko, alde horien arteko desoreka nabarrena esplizitatu gabe. Ohartzekoa da, bai, alde batean hedabideak jartzen direla eta bestetik ENAMen organismoak. Ez al da hau, agian, goian aipatutako desoreka hori ez aipatzeko maniobra inkonziantea? Hamaika bider bortitzago (kantitatez zein kalitatez) dager ahobatez sistemaren alde makurtuta dagoen prentsa bestea baino. Hamaika bider zakarrago prentsa horrek mugimendu abertzale osoaren kontra eta bereziki herri-mugimendu, preso eta militante armatuen kontra erabilitako terminologia eta aldarte txarra bestaldekoak erabilitakoa baino. *Pedrojotak* behin esandakoa hona ekarriz, ahal duenak manipulatzan du, eta gehien ahal duenak, estatuak hain zuzen, gehiago. Edozelan ere gerra psikologiko honetan erabiltzen diren armak ez dira inondik inora konparagarriak, estatua- ren biolentzia eta herri-mugimenduen konparagarriak ez diren bezalaxe (ez kantitatez ez kalitatez). Susmoa dut erabat ezinezkoa egiten zitzaiela *Plataforma* ko partaideei hedabideen gehiegikeriak salatzea nolabaiteko errurik bota gabe bestaldekoiei⁸. Nola demontres jarri daiteke parean —edo bata bestearen atzean— *Eginen* kontra egindako asaltoa, ENAMeko edozeinen kontra egunero entzun eta irakurtzen ditugun basakeria zein lerdokeriak, Amnistiaren aldeko Batzordeek edota HBko parlamentari batek, inoiz —*malaletxea* behingoz leher- turik— bota ditzaketan purrustadekin? Adierazgarria da oso Ramón Zalloren komentarioaren zati bat, «*Eztabaida ezker abertzalean*» izenpean doana. Susmo horren pean ulertzen ditut nik polarizazioaz esaten direnak eta zubigintzarako ematen diren ideiak. Ez, noski, batzuetan polarizaziorik gertatzen ez delako, (benetan da azpimarragarria Xabier Oleagak ekarritako zirujanoaren irudia!) edota zubigintza erabat hutsala delako, baizik eta gauza guztiak parean jartzeak, errespon- tsabilitate-graduak neurtzerakoan ez badago sailkatzerik, azke- nean «*denak gara errudun, beraz, denok aldi berean erreak- zionatzen dugu ala ez dago zer eginik*» inpresioa ematen du, kon- turatu gabe hain zuzen hori dela desmobilizaziorako inpre- sio- rik onena. Justiziaren zentzua ere eduki behar da, eta justizia ez dago nahitaez kontsentsuan, ezta adostasunean ere, esku-

bide batzuk ez baitira trafikagai. Maroñoko bilerak aipatzen dira bi aldiz gutxienik. Han, besteak beste, egia ez dagoela alde batean esan genuen, baina horrek ez du derrigorrez esan nahi —delegazio bateko buru Arantzazutik Maroñorako bidea egin nuelako esan dezaket— egia ideia guztien destilazioa denik, edota guztien kontsentsura dagoenik; ez, areago, —beste zenbait aitorten bezalaxe interpretagarri delarik— egia guztion artean bilatu behar da; egon, ordea, dagoenean dago, ez alde guztietan, bakar batean baizik. Nire inpresioa da, hemen militante izan beharrean bitartekari-bokazio ugariegi ari dela sortzen.

Ezker abertzaleak aurtengo urte-hasieran Komunikazioa-Inkomunikazioari buruz egindako eztabaidan norbaitek, desinformazioaren eta intoxikazioaren kontra arma berberetzat hartzen izan ditzakeen posibilitateak eta kalteak aztertu zituen. Filtrazioekin nola jokatu du aztergai, primiziak noren eskutik eman eta noiz eman. Badirudi, saioaldi baten buruan etekin gutxi eman diola erakunderen bati, agian HBko prentsa-bulegoari, ez dakit, eta orain beste taktikak hobesten direla⁹. Ez naiz horretan sartuko. Nere aburuz nahikoa eta gehiegi du ENAMeko kazetariak, estatuak Euskal Herriaren askapen nazional zein sozialaren mugimendu gerazina frenatzeko egiten dituen amarrukeria guztiak argitan jartzen, mezu eta albiste pozointsuak bidaltzen hasi aintzin. Kazetaritzaren, etikaren, profesionaltasunaren, zuzentasunaren paradigma eta eredu direnak lotsaz gorritzeko adina lan badago. Edozein modutara, hemen borroka bat dago irabazteko —Euskal Herriari justiziaz zor zaizkon eskubideak lortzeko ildoan zabaldutako borroka hain zuzen ere—. Kazetaritzaren eta kazetarien sinesgarritasuna zein geroa horrekin uztarturik dago gurean, baina hura hau baino hamaika bider larriagoa eta premiazkoagoa dugu.

1. Artetxe Jose Luis, Auzmendi Txema, Azurmendi Nerea, Barbero David, Berasategi Iñaki, Biskert Patxi, Blasco Roge, Bujanda Mikel, Castellano Rafa, Etxebarria Hasier, Ferrer Mariano, García Patxi, Garmendia Elisabete, Garzia Joserra, Gómez José Luis, Gurrutxaga Carmen, Ibarra Pedro, Idoyaga Jose Vicente «Petxo», Irazusta Tito, Irigoyen Ramón, Izagirre Koldo, Kintana Xabier, Lertxundi Andu, Loidi Arantzazu, Macías Joseba, Mendizabal Luis, Moreno Victor, Oleaga Xabier, Otero Xabi, Prieto Jeni, Sagartzazu Pako, Saizarbitoria Ramón, Salutregi Jabier, San Miguel Juanjo, Sastre Alfonso, Torrealdai Juan Mari, Ubeda Garbiñe, Uria Iñaki, Urkia Amaia, Zallo Ramón, Zufia Rosa.

2. *Jakin* (81), 1994ko martxo-apirila. Aipatu artikulugileak David Barbero, Mariano Ferrer, Petxo Idoyaga, Luis Mendizabal, Xabier Oleaga eta Ramón Zallo dira.

3. Aipu pare bat ekartzearen: «En resumen, los principales medios de comunicación —en particular, los medios de élite que establecen el programa que los demás suelen seguir— son grandes empresas que venden públicos privilegiados a otras empresas. No podría constituir una sorpresa el hecho de que la imagen del mundo que representan reflejara las perspectivas y los intereses de los vendedores, los compradores y el producto. La concentración de la propiedad de los medios de comunicación es elevada y va en aumento. Además quienes ocupan posiciones directivas en los medios o adquieren categoría dentro de los mismos en tanto que comentaristas, pertenecen a las mismas élites privilegiadas, y se podría esperar que compartieran las percepciones, aspiraciones y actitudes de sus asociados, reflejando igualmente sus propios intereses de clase. Es poco probable que los periodistas que penetran en el sistema se abran camino salvo si se conforman a estas presiones ideológicas, generalmente por medio de la internalización de los valores; no es fácil decir una cosa y creer otra, y quienes no consiguen conformarse tenderán a ser eliminados por medio de unos mecanismos familiares» (Ikus Noam Chomsky «Ilusiones necesarias», *Libertarias-Prodhufi*, Madrid 1992, 17). «La denominada sociedad de la información es, en realidad, la producción, proceso y transmisión de una cantidad muy elevada de datos relativos a todo tipo de cuestiones —individuales y nacionales, sociales y comerciales, económicas y militares. La mayor parte de los datos se elaboran con el fin de satisfacer las necesidades específicas de las grandes empresas, las burocracias oficiales nacionales y los estamentos militares del estado industrial avanzado». Ikus H.Schiller, «El poder informático», Gustavo Gili, Barcelona, 1983, 46 or.

4. «El modelo de los medios de comunicación como oligopolio de las grandes empresas es el sistema natural para la democracia capitalista. Como corresponde, ha alcanzado su forma más elevada en las más avanzadas de estas sociedades, especialmente en Estados Unidos, donde la concentración de los medios de comunicación es elevada, el campo de acción de la radio y la televisión públicas es limitado y los elementos del modelo democrático radical existen solamente a nivel marginal, en fenómenos tales como la radio de la comunidad, que cuenta con el apoyo de la audiencia, y la prensa alternativa o local, a menudo con un efecto considerable sobre la cultura social y política y sobre la sensación de autoridad en las comunidades que se benefician de estas opciones. En este sentido, Estados Unidos representa la forma hacia la cual la democracia capitalista está tendiendo:...(Chomsky, *ibid*, 33-34 or.)

5. Liburu mardulik gustatzen ez zaionarentzat eskura-eskura dago manipulazio-bideen zerrenda xehea «La estrategia de la desinformación» artikuluan, in «Komunikazioa-Inkomunikazioa», «Herria eginez» aldizkariak 1994ko gehigarritzat argitaratutako testu-bilduma.

6. Ikus Schiller H., «Manipuladores de cerebros», Gedisa, Buenos Aires, 1974, 82. or. Idazle honen aburuz bi formula berezi erabiltzen dituzte masa-komunikabide deituriko hedabideek, *gizartearen funtza aztertzea nahiko imposiblea dela frogatzeko eta kontra egon arren, sistemaren alde jartzeko, dagoena ontzat emateko azken finean*. Bat, errealitatea bere osotasunean eman orde, *zatika erakustea, fragmentatuta informazio gainkarga dagoela eta; bi, presentek omen duen neurrigabeko inportantzia oinarriturik, albisteak etorri ahala ematea, bata bestearen gainean, batek bestea ezkutatu eta gaindituz*, interpretazio eta gogoeta egiteko batero denborarik gabe. Bi formula hauen bidez, errealitatea ulertzeko *ezgaitasuna* barneratzen dela dio Schillerrek, azkenean *desmobilizazioa* bortuz. Gai guzti hauek lasaia go ikusteko, irakur Zalakain J. «Manipulazio informatiboa», in «Ikasgelatik plazara», Heda Saila, UEU, Bilbo 1990, 105-118. or.

7. Gai honi buruz ere badago irakurgai interesgarririk: ikus J. Agirre kolektiboa «Movimientos populares y proceso comunicativo», *Herria 2000 Eliza* (118), 1991, 29-34 or. «El militante de los movimientos populares es sujeto del acontecimiento, y en vez de profesional es aficionado que se entusiasma con su tarea. Es esta segunda figura la única que nos interesa en un proceso de transformación social y, por ende, de la propia estructura mass-mediática actual. El sujeto del acontecimiento cumple una doble función: es receptor en el clásico esquema comunicacional dominante, pero es también receptor bloquea-

dor y así mismo, contradictoriamente, saliéndose del esquema, sujeto productor y transmisor del acontecimiento. En su función de receptor-bloqueador impermeabiliza contra el discurso dominante al movimiento y a sus entornos. Se produce, en consecuencia, incomunicación, y se taponan el contenido de ciertas informaciones relacionadas —directa o indirectamente— con el acontecimiento. El receptor-bloqueador sí que entiende el mensaje del emisor mass-mediático, incluso podríamos decir que es el único que lo entiende en su verdadera dimensión (no podemos aducir problemas de código, o de deficiencias del canal, ruidos, etc.), no en vano el sujeto del acontecimiento también pertenece a la situación, como cualquier otro receptor, pero por su carácter de acontecimiento rechaza los aspectos centrales del abundante flujo informativo, una vez analizado y valorado. Y tan profundo es ese rechazo que el mensaje inicial se pierde, hay pérdida de energía comunicativa y de enormes sumas de dinero empleadas por el poder en bombardearnos con sus mensajes. Ahora bien, el sujeto del acontecimiento, aun cuando rechaza las intenciones de esos mensajes, realiza análisis cualitativos y sintomáticos de los mismos».

8. Hitzok idazten ditudanean 20 egun daramatza Pepe Rei *Egin*-eko kazetariak kartzelan, halere *Plataforma*-k berak ez du hitz bakar bat ere kaleratu. Kaleratzen duenean berandu izango da, edota nire hemengo arrazoiak indartuko ditu, justizia bezala berandu *egiten* denean injustua bilakatzen baita.

9. Ikus «Contraofensiva contra la guerra psicológica», aipatutako «Heria eginez»en. Arazo berbera planteatu zuen Pablo Sastrek, «Komunikabideak Euskadin, gaur: desinformazioaren gerra», *Larrun* (5), 1987, 68-81, azken paragrafoak bereziki.